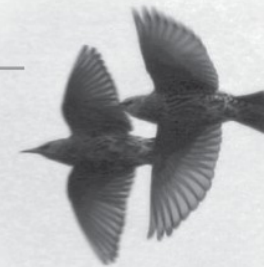

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سرشناسه: کاشفی، محمدرضا، ۱۳۴۶ -
عنوان و نام بدیداور: خوشبختی یا تیره‌بختی؟! / نویسنده محمدرضا کاشفی؛
تهیه و تدوین معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی.
مشخصات نشر: مشهد: انتشارات قدس رضوی، ۱۳۹۱.
شابک: 978-600-6543-96-3
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: کتابنامه.
موضوع: امتحان الهی
شناسه افزوده: موسسه انتشاراتی قدس رضوی
شناسه افزوده: آستان قدس رضوی. معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی
رده بندی کنگره: BP۱۳۹۱۲۲۵BP ۱۳۹۱ خ ۲۴/ک
رده بندی دیویی: ۴۶۴/۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی: ۲۸۷۰۵۴۴

۲۰ → خوشبختی و تیره‌بختی؟!

نویسنده: محمدرضا کاشفی
آستان قدس رضوی
چاپ هشتم: پاییز ۱۳۹۱ (ویرایش جدید)
معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی
نشانی: حرم مطهر امام‌رضا(ع)، اداره پاسخ‌گویی به سؤالات دینی
تلفن: ۰۵۱۱-۳۲۰۲۰ دورنگار: ۰۵۱۱-۲۲۴۰۶۰۲
Rahnama@Aqrazavi.org

به‌کوشش محمدحسین پورامینی
ویراستار: محمدمهدی باقری
طراح جلد: علی بیات
طراح لوگوی رهنما: مسعود نجابتی

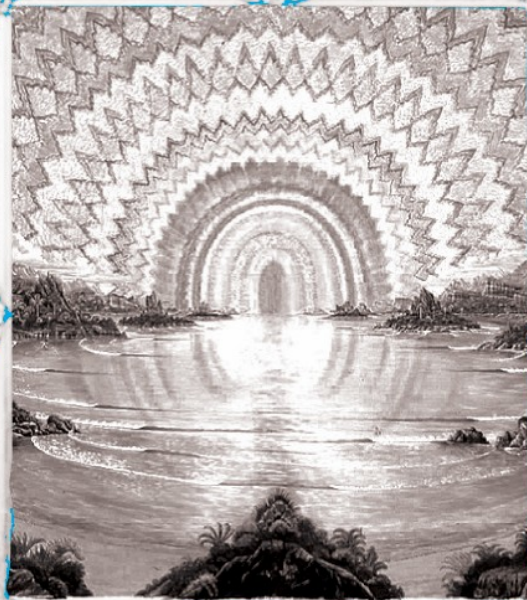
پرسیدن برای یافتن راه، خود، ارزش است...
و هر فرهنگی که به پرسشگری بها دهد
و زیباترین، دقیق‌ترین و ساده‌ترین پاسخ‌ها را پیش رو بگذارد،
گسترش و دوام خود را تضمین کرده است.
مهم، انتخاب بهترین راه است...
و **ره‌نما** گامی است در این مسیر.
همگام ما باشید و با طرح دیدگاه‌های رنگارنگتان، یاری‌مان کنید.

خوشبختی و تیره‌بختی!؟

بعید است به پرسش‌های زیر تابه‌حال فکر نکرده باشید. این نوشته را پاسخی کوتاه برای آن‌ها بدانید:

۱. چرا خداوند به یک فرد تمام نعمت‌ها را می‌دهد و به شخص دیگر، تمام بدبختی‌ها را؟
۲. آیا آزمایش خدا از لحظه تولد تا آخر عمر، در نهایت بدبختی و تنگ‌دستی باید باشد؟ آیا این ظلم نیست؟
۳. چرا می‌گویند خوشی‌ها و نعمت‌ها نیز آزمایش‌اند؟ آزمایش برای چه؟
۴. آیا خوب است که در معرض هیچ آزمونی نباشیم؟
۵. تجهیز انسان به «قدرت بر انتخاب بد و نیک» چه فلسفه‌ای در خود نهفته دارد؟

برخی پرسش‌ها ذهن‌سوزند! یعنی به‌قدری عمیق و رک و جدی‌اند که نمی‌توان در زمان کوتاه و با واژه‌هایی اندک پاسخشان را داد. این پرسش‌ها بی‌خیال‌بردار هم نیستند و از لحظه شنیده‌شدن، یقه‌ذهن را می‌گیرند و فقط با گرفتن پاسخی درخور، رهایش می‌کنند. پرسش از فلسفه وجودی سختی‌ها و دشواری‌های زندگی یکی از این گردنه‌های دشوارعبور است. در کنارش، نابرابری ظاهری در تقسیم نعمت‌ها و نعمت‌ها را هم بگذارید. چه شود!

در این چند صفحه، سعی می‌کنیم سرنخ‌هایی برای پاسخ به این دو دغدغه دیرین بشر، به‌دست شما خواننده کنجکاو و بی‌قرار بدهیم. مطالعه بیشتر در این زمینه را فراموش نکنید.

۱. نظام حکیمانه جهان

ما معتقدیم چون خداوند، عالم و قادر و خیرخواه مطلق است، نظام و جهان هستی را

به بهترین وجه خلق کرده است.^۱ البته جهان طبیعت مملو از قطع و وصل‌ها و بریدن و پیوندزدن‌ها و نیز آمیخته با نشاط و غم، شادی و رنج، امید و شکست و... است. تمامی این آثار، لازمه نظام این جهان است. عالم ماده، به دلیل احکام مختص به خود، منشأ بلاها، رنج‌ها، محنت‌ها، بیماری‌ها و... است که ما از آن به «شُرور» یاد می‌کنیم. همچنین، منشأ خوش‌وقتی‌ها، موفقیت‌ها، شادی‌ها، پیروزی‌ها و... است که ما از آن به «خیرات» نام می‌بریم. گاه در این شرور و خیرات، اراده آدمی نیز دخیل است؛ یعنی انسان با انتخاب و علم و آگاهی خویش که لازمه وجودی او در این عالم مادی است، یا به راه غلط گام می‌گذارد و منشأ شرور می‌شود، یا در صراط مستقیم حرکت می‌کند و سرچشمه خیرهای متعددی برای خود و جامعه می‌شود. اما گاه، در این شرور و خیرات، اراده آدمی دخیل نیست؛ بلکه عللی طبیعی

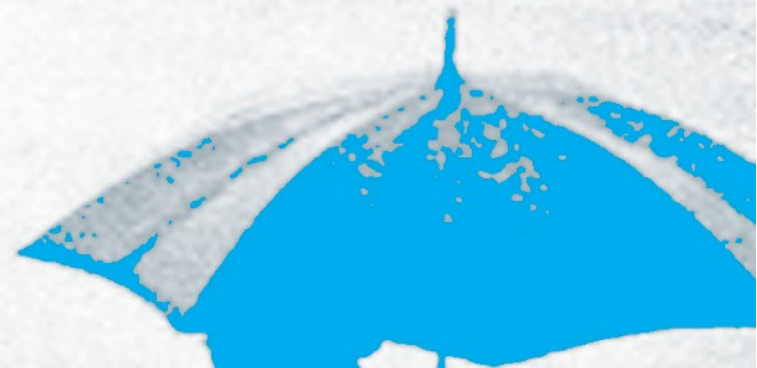
۱. مؤمنون، ۱۴؛ تین، ۴.

و خارج از حیطة اختیار انسانی که مقتضای سنن و قوانین عالم مادی است، برخی شرور را پدید می‌آورد یا موجب برخی خیرها می‌شود.^۱

با توجه به حقیقت یادشده، باید این مطلب را یادآور شویم که خداوند متعال تمامی نعمت‌ها را به یک فرد ارزانی نکرده است؛ همان‌گونه که تمام بدبختی‌ها را برای یک شخص روا نمی‌دارد. آیا در این جهان مادی، انسانی پیدا می‌کنید که از همهٔ جهات، از نعمت‌ها و خیرات برخوردار بوده و هیچ‌گونه سختی و محرومیتی نداشته باشد؟ ازسوی دیگر، آیا در این عالم طبیعی، شخصی یافته می‌شود که از همه‌نظر، در بدبختی‌ها و شرور به‌سر برد؟ آنچه می‌بینیم، این حقیقت است که به اقتضای سنن و قوانین خاص این عالم، نعمت‌ها و بدبختی‌ها درهم آمیخته است و نمی‌توان شخصی را یافت که در نعمت مطلق یا بدبختی مطلق به‌سر برد.

۱. عدل الهی، ص ۱۶۹ تا ۱۷۲.

بسیاری هستند که از نظر معیشتی در رفاه‌اند؛ ولی از مشکلات روحی و روانی یا جسمی و خانوادگی در امان نیستند. فراوان‌اند افرادی که از زیبایی و استعداد سرشار برخوردارند؛ اما از گرفتاری‌های اخلاقی، مالی، خانوادگی، جسمی و... عذاب می‌کشند. گروه زیادی در فقر مالی به سر می‌برند؛ ولی سلامت جسمانی و روانی دارند. گروهی نیز در نعمت مادی غرق‌اند؛ ولی از زیبایی و استعداد تحصیل و تحقیق محروم‌اند و... .

آنجا که خوشبختی یا بدبختی انسان‌ها، در عملکرد و انتخاب خود ایشان ریشه دارد، خود آدمی است که با گزینش صحیح یا غیر صحیح، خود را با خوشبختی یا تیره‌بختی مواجه می‌سازد.^۱ اما خیرات و شروری که از اراده و اختیار انسان نشأت نمی‌گیرد، براساس آموزه‌های دینی، برای امتحان و آزمایش اوست. این آزمون، نه تنها با عدالت خداوند منافات ندارد، بلکه

۱. شوری، ۳۰؛ آل‌عمران، ۱۶۵ و ۱۶۶؛ روم، ۴۱.

مقتضای حکمت اوست تا در پرتو این امتحان، انسان‌های شایسته، از ناشایستگان جدا شوند. خداوند متعال نظام مادی را چنان قرار داده و برای آن قوانین خاص نهاده است که آدمی با قرارگرفتن در آن، مدام در حال آزمایش باشد و براساس آن، بتواند خود را محک بزند: آیا فقط و فقط خداخواه و خداجوست، یا قصدهای او آلوده و آمیخته به اغراض غیرالهی است؟ از آنجاکه توجه به موضوع ابتلا و آزمون و ابعاد گوناگون آن، انسان را در یافتن پاسخی عمیق‌تر یاری می‌رساند، شمّه‌ای از شعاع‌های این نعمت بزرگ الهی را براساس آیات و روایات تحلیل خواهیم کرد:

۱۴

خوشبختی و تیره‌بختی!؟

۲. آزمون الهی

خداوند متعال از آزمون خود با واژه‌هایی همچون «بلا» و «فتنه» و... یاد کرده است.^۱ واژه بلا در لغت عرب، هم برای نعمت به کار می‌رود، هم برای محنت و سختی و هر دو نیز آزمون الهی است. محنت برای آزمایش «صبر» و نعمت برای آزمودن «شکر» انسان است.^۲ قرآن نیز «شر» و «خیر» را امتحان تلقی کرده است.^۳ بنابراین، نباید پنداشت که فقط سختی‌ها و مشکلات در قلمرو آزمایش الهی است؛ بلکه نعمت‌ها و خوشی‌ها نیز آزمون الهی به‌شمار می‌رود.^۴

۱. انبیا، ۳۵؛ بقره، ۴۹؛ بروج، ۱۰؛ توبه، ۱۲۶؛ مائده، ۴۹؛ هود، ۷ و... .

۲. راغب، مفردات، ص ۶۱.

۳. انبیا، ۳۵.

۴. آل عمران، ۱۸۶؛ عنکبوت، ۱ تا ۳؛ میزان الحکمة، ج ۱، ص ۴۷۸ و ۴۷۹، حدیث ۱۸۸۶ و ۱۸۸۸.

۳. فلسفه آزمون الهی

آیات و روایاتی با لحن‌های گوناگون، فلسفه آزمون الهی را شمارش کرده که مهم‌ترین آن‌ها عبارت است از:

۱. بلا و امتحان موجب بیداری انسان می‌شود و کسی که در معرض آزمون قرار می‌گیرد، بر غفلت‌ها و آلودگی‌ها و انحراف‌ها آگاهی می‌یابد:^۱

رنج گنج آمد که رحمت‌ها در اوست مغز تازه شد چو بخراشید پوست^۲

۲. آزمون الهی، آدمی را به یاد خداوند می‌اندازد.^۳

۳. ابتلا به نعمت و محنت، موجب شناختن خبیث از پاک و مجاهد و صابر از ظالم و

۱. میزان الحکمة، ج ۱، ص ۴۹۰.

۲. مثنوی، دفتر دوم، بیت ۳۲۶۱.

۳. اعراف، ۱۳۰؛ توبه، ۱۲۶ و ...

کافر می‌شود.^۱

۴. امتحان روشن می‌کند که آدمی، چه مقدار نیت خالص دارد.^۲

۵. مواجه‌شدن با ابتلا، کیفیت عمل را مشخص می‌سازد.^۳

۶. قرارگرفتن در محنت و سختی، گناهان انسان را پاک می‌کند.^۴

۷. امتحان الهی تکبر را از قلب‌ها می‌زداید، در جان‌ها تذلل و خشوع حاکم می‌کند و

ابواب فضل الهی را به‌سوی بشر می‌گشاید.^۵

---

۱. آل عمران، ۱۳۸ و ۱۴۲ و ۱۷۹.

۲. آل عمران، ۱۵۴.

۳. هود، ۷؛ کهف، ۷؛ ملک، ۲.

۴. میزان الحکمة، ج ۱، ص ۴۹۰.

۵. میزان الحکمة، ج ۱، ص ۴۸۱، حدیث ۱۸۹۵.

۸. با آزمون الهی، فرد مؤمن تجربه می‌اندوزد.^۱

چون جفا آری فرستد گوشمال تا ز نقصان واروی سوی کمال^۲
در برآیندی کلی می‌توان گفت که «ابتلا»، برای استحکام ایمان و عقیده، التجا به خداوند،
فرار کردن از اوهام و رسیدن به توحیدِ افعالی است.

۴. ایمان و ابتلا

بخشی از آیات و روایات، بیانگر این حقیقت است که مؤمنان، به دلیل ایمانشان، بیشتر
در معرض آزمون‌اند. حتی اموال و فرزندان آنان نیز ابزاری برای آزمایش ایشان تلقی می‌شود.^۳

۱. میزان الحکمة، ج ۱، ص ۴۸۱، حدیث ۱۸۹۷.

۲. مثنوی، دفتر سوم، بیت ۳۴۸.

۳. انفال، ۲۷ و ۲۸؛ تغابن، ۱۴ و ۱۵.

امتحان مؤمنان، همچون زینتی دانسته شده است که فرد مؤمن بدان آراسته می‌شود.^۱ همچنین، همانند شیر مادر است که فرزند خردسال، با آن رفع گرسنگی می‌کند.^۲ گویا: هر که در این بزم مقرب‌تر است جام بلا بیشترش می‌دهند فرد مؤمن به قدر ایمانش، از راه‌های گوناگون و با شدت و ضعف، با ابتلای الهی محک می‌خورد و این، موجب افزایش ایمانش می‌شود؛ زیرا در پرتو این آزمون، ارکان اصلی ایمانش عمق بیشتری می‌یابد: هم معرفتش افزایش می‌یابد، هم انقیاد و تسلیم و خضوع قلبی‌اش. درواقع، انسان مؤمن با این آزمایش‌ها قیمت و ارزش پیدا می‌کند. به‌همین دلیل است که

۱. میزان الحکمة، ج ۱، ص ۴۸۷، حدیث ۱۹۲۸.

۲. میزان الحکمة، ج ۱، ص ۴۸۸، حدیث ۱۹۳۲.

پیامبران الهی، همچون حضرت آدم،^۱ ابراهیم،^۲ یونس،^۳ ایوب،^۴ و حضرت رسول ﷺ،^۵ آن‌همه محنت کشیدند و با انواع سختی‌ها، تنگ‌دستی‌ها، فقرها، فشارها و آزارها آزمایش شدند.^۶ خداوند آزمون الهی را به‌عنوان سنتی حکیمانه بر جهان جاری ساخته و دنیا را با آرامش و اضطراب و سختی و راحتی و نیز خوشی و ناراحتی درآمیخته است تا انسان‌های وارسته را محک زند و مؤمنان را در طی کردن راه مستقیم و تداوم آن، یاری بخشد.^۷ این موضوع به‌قدری اهمیت دارد که اگر فردی، خود را در معرض آزمون نبیند، باید بداند مبعوض درگاه

-
۱. بقره، ۳۵ تا ۳۸؛ اعراف، ۱۹ تا ۲۵؛ طه، ۱۱۵ تا ۱۲۳.
  ۲. بقره، ۱۲۴؛ صافات، ۹۹ تا ۱۱۳.
  ۳. انبیا، ۸۷ و ۸۸؛ صافات، ۱۳۹ و ۱۴۸.
  ۴. انبیا، ۸۳ و ۸۴.
  ۵. حجر، ۶ تا ۸؛ اسراء، ۹۰ تا ۹۳؛ تکویر، ۲۲ تا ۲۵.
  ۶. عبدالله میرغنی و محمد صالح، الابتلاء، بخش دم.
  ۷. بقره، ۲۱۴؛ آل عمران، ۱۴۲؛ نسا، ۹۵ و ۹۶.

الهی است.^۱ بی‌جهت نیست که عاشقان، کمال خود را در درد و بلا می‌بینند:

بر چنین گلزار دامن می‌کشید   جزء جزئش نعره‌زن هل من مزید
گلشنی کز بقل روید، یک‌دم است   گلشنی کز عقل روید، خرم است^۲

به‌هرروی، باید توجه کرد که تجهیز انسان به اصل «قدرت بر انتخاب بد و نیک»، صبغۀ آزمون دارد و ازاین‌جهت، در تقویم احسن او سهمیم است؛ چنان‌که تجهیز انسان به «انتخاب درجات یا درکات» و تعبیه قدرت مراتب صعود و سقوط نیز جنبه آزمون داشته و از این‌نظر،

۱. میزان الحکمة، ج ۱، ص ۴۸۵ و ۴۸۶.

۲. مثنوی، دفتر ششم، ابیات ۴۶۴۸ و ۴۶۴۹.

در حُسن قوام انسان سهم بسزایی دارد. وجود نفس ملهمه،^۱ مسوِّله،^۲ اماره،^۳ لوّامه،^۴ مطمئننه^۵ و تحولات گوناگون، آزمون الهی را گوشزد می‌کند و اهمیت عنایت به مراتب امتحان را یادآور می‌شود.^۶

---

۱. شمس، ۷ و ۸.

۲. یوسف، ۱۸.

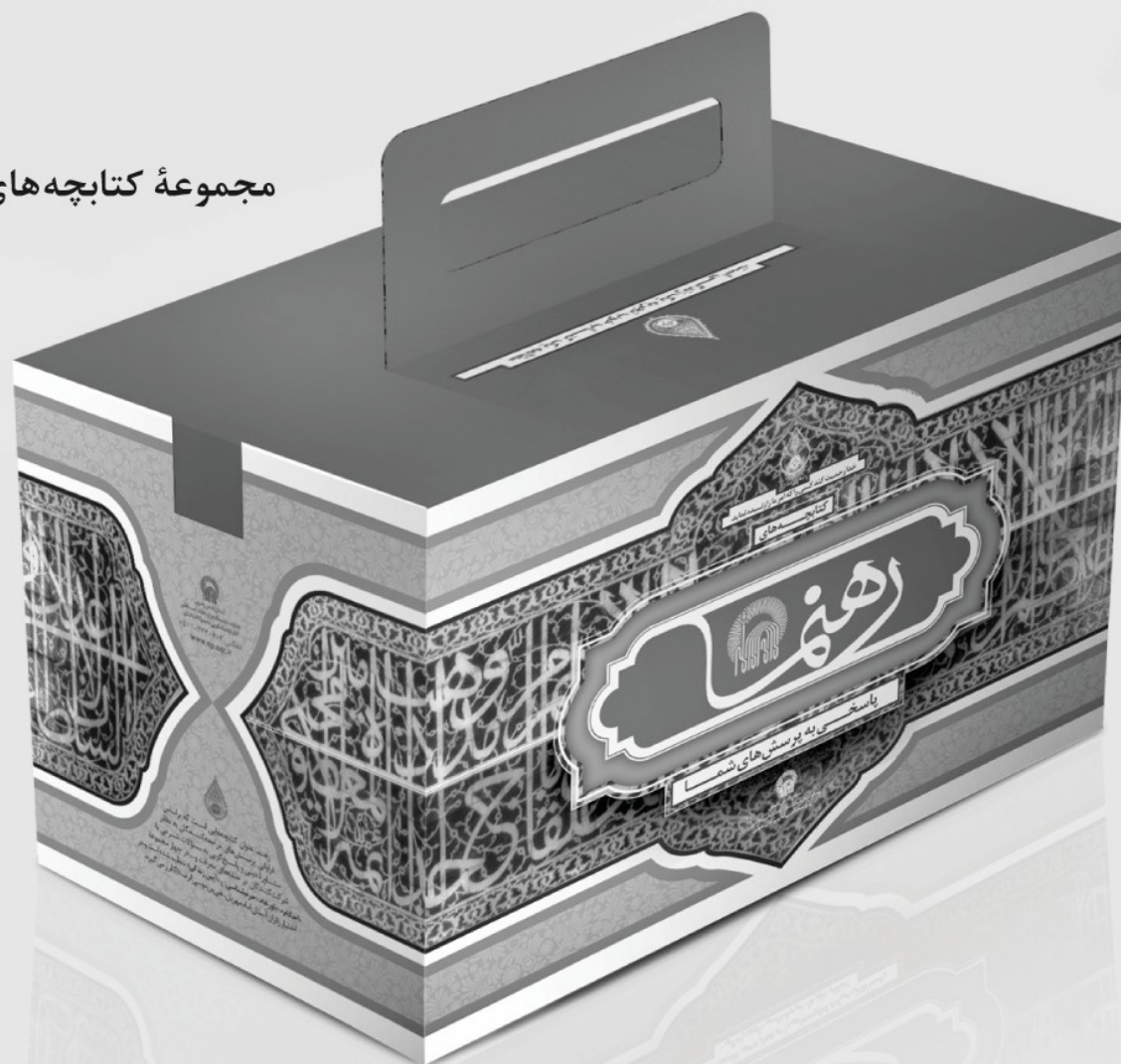
۳. یوسف، ۵۳.

۴. قیامت، ۲.

۵. فجر، ۲۷ و ۲۸.

۶. تفسیر موضوعی قرآن (صورت و سیرت انسان در قرآن)، ج ۱۳، ص ۹۴ تا ۹۶.

مجموعه کتابچه های رهنما

نسخه دیجیتال رهنا

مرکز پخش: مشهد مقدس، نیش ورودی باب الجواد علیه السلام

فروشگاه عرضه محصولات رضوی

تلفن: ۰۵۱۱-۲۲۸۵۲۰۴

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.